

Bevezetés a bibliai (ószövetségi) irodalomba
 BBN-HEB-241
 2010/2011 őszi félév
 Buzási Gábor

TÓRA

Komoróczy Szonja Ráhel

Terminológia

תורה

Szeptuaginta: νομός, Vulgáta: *lex*

Bibliában:

specifikus törvény: Lev. 6:7 – וְזֶאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה הַקְּרִיבָה בְּנֵי אֶהְרֹן לְפָנַי ד' אֵל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ –

Lev. 7:1 – וְזֶאת תּוֹרַת הָאֵשֶׁת קִדְשׁ קִדְשִׁים הוּא –

Mózes öt könyve: Deut. 4:44 – וְזֶאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל –

Deut. 33:4 – תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה

Mózes tórája: Jos. 8:32 – וַיִּכְתֹּב שָׁם עַל הָאֲבָנִים אֶת מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר כָּתַב לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל –

Ezra 3:2 – וַיִּבְנוּ אֶת מִזְבֵּחַ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלוֹת כַּכְּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ – הָאֱלֹהִים

Biblia után:

teljes Biblia

Tóra vs. Tanakh

Torot (מִצְוֵי תּוֹרָה וְתוֹרָה) Gen. 26:5 – Írásbeli tan vs. szóbeli tan

teljes zsidó hagyomány, *halakha*

A Tóra eredete, I.

תורה מן השמים

Mózes kapta:

- Misna Avot 1:1

מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסְרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ, וְיְהוֹשֻׁעַ לְזִקְנֵים, וְזִקְנֵים לְנְבִיאִים, וְנְבִיאִים מִסְרָהּ לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָה;

- Rambam 13 hitelve

אֲנִי מֵאֲמִין בְּאֵמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַמְצוּיָה עִתָּהּ בְּיַדֵּינוּ הִיא הַגְּתוּנָה לְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם

Megelőzte a világot:

- Beresit rabba 1:4

שֶׁשָׁה דְבָרִים קִדְּמוּ לְבְרִיאַת הָעוֹלָם יֵשׁ מֵהֵן שֶׁנִּבְרָאוּ וַיֵּשׁ מֵהֵן שֶׁעָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה לְהִבְרָאוֹת:
 הַתּוֹרָה וְכֹסֵף הַכְּבוֹד נִבְרָאוּ

Hat dolog előzte meg a világ teremtését. Ezeknek egy része valójában is megszületett, a többi csak gondolatban született meg. A Tóra és a Jóteremtő trónja valójában megszülettek, az Atyák, Izrael, a Szentély és a Messiás neve viszont csak gondolatban születtek meg. Rabbi Ahava, Rabbi Zeira fia szerint a megtérés is. Mások szerint még az Édenkert és a Gyhenna is. Rabbi Sámuel, rabbi Jichak fia nevében azt tanuljuk, hogy Izrael fogalma mindenképpen megelőzte az összes többi, hiszen ha nem tudta volna a Jóteremtő, hogy 26 generációval később megteremti Izraelt, nem állna a Tórában, hogy parancsold meg Izrael fiainak vagy hogy mondd meg Izrael fiainak.

Rabbi Banai szerint viszont az egész világ kizárólag a Tóra kedvéért lett megteremtve. (Beresit raba 1)

Ebben a világban is, ha egy hús-vér király palotát épít, nem ő maga építi azt fel, hanem mesterember. De a mesterember sem magától építi, hanem számítások és tervek alapján, amelyek pontosan jelzik, hogy hol legyenek a szobák és az ajtók. Ugyanígy a Jóteremtő is belenézett a Tórába, és úgy teremtette meg a világot.

(Beresit raba 1)

Örökkévaló Tórája (ד' תּוֹרַת Ex. 13,9), Mózes Tórája (מִשְׁנֵה תּוֹרַת מֹשֶׁה Jos. 8:31)

Egész emberiség: Mekhilta Jitro 5, Sifre Deut. 343, bT Sabbath 88b, Smot rabba 5:9, 27:9, stb.

*Azt mondta: Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött (Deut 33,2) – amikor megjelent a Jóteremtő, hogy Tórát adjon Izraelnek, nem csak Izrael előtt jelent meg, hanem minden nép előtt. Először elment Ézsau fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne ölj!* (Ex 20,13), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint az ölés: *a kezek Ézsau kezei* (Gen 27,22), és nem másra esküdtek ők, mint a kardra: *fegyvered által élsz* (Gen 27,40). Nem fogadhatjuk el a Tórát.” Elment Ammon és Moáb fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne paráználkodj!* (Ex 20,14), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, mint a paráználkodás: *és teherbe estek Lót lányai atyjuktól* (Gen 19,36). Nem fogadhatjuk el a Tórát!” Elment Ismael fiaihoz, és megkérdezte őket: „Elfogadjátok a Tórát?” Megkérdezték, mi van benne. *Ne lopj!* (Ex 20,15), felelte. Azt mondták neki: „Világ ura, atyáink történetének lényege nem más, nem másból éltek, mint lopásból és rablásból: *vad természetű ember, az ő keze mindenk ellen, és mindenk keze ő ellene* (Gen 16,12). Nem fogadhatjuk el a Tórát!” Nem volt olyan nép a népek között, amelyhez nem ment el a Jóteremtő, amellyel nem beszélt, amelynek nem kopogott az ajtaján, hogy akarja-e, elfogadjá-e a Tórát. Mindezek után elment Izraelhez, akik azt mondták neki: „*megteesszük és meghallgatjuk!* (Ex 24,7)” Ezért áll a Szentírásban, hogy *Az Örökkévaló a Szinai-hegyről jött, Szeirből világított számukra, megjelent Párán hegyén, szentek tízeze közül érkezett, jobb oldalán tüzes törvény a számukra* (Ex 33,2).*

(Szfrefi berakha)

Rabbi Johanan azt tanította, hogy minden parancsolat, amely elhagyta a Jóteremtő ajkát, hetven nyelven hangzott el. Rabbi Josua ben Levi szerint úgy kell ezt elképzelni, ahogy a kihalított pehelypaplanból szétrepülnek a tollak. Rabbi Joszi bar Hanina szerint pedig úgy, ahogy a kalapács alól szét pattannak a sziklaszilánkok. Ezért áll a Szentírásban, hogy *nagy csapatban hirdették* (Ps 68,12).

(Jalkut Simoni)

Tóra és a zsidóság

A Tóra a zsidó hagyományban

A világ a Tórának köszönhetően létezik: Misna Avot 1:2

שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים; stb.

Tóratanulás:

Pea 1:1 – ואלו דברים שאין להם שיעור--הפיאה, והביכורים, והריאיון, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה. ואלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה, והקרן קיימת לו לעולם הבא--כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום בין אדם לחברו; ותלמוד תורה כנגד כולם.

Mózes is, Isten is tanulják a Tórát: bT Avoda zara 3b

והא אמר רב יהודה אמר רב שתיים עשרה שעות הוי היום שלש הראשונות הקדוש ברוך הוא יושב ועוסק בתורה

Rambam, Hilkhot talmud tora 1:8

כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כוחו אפילו היה עני המתפרנס מהצדקה ומחזור על הפתחים ואפילו בעל אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר. וחגיית בו יומם ולילה. stb.

Tóra mint Izrael menyasszonya; Tóra védi Izraelt az égi bíróság előtt

Tóra örök: Rambam 13 hitelve

אני מאמין באמונה שלמה. שזאת התורה לא תהא מחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו

Tóraolvasás

Története

Deut. 31:10-13 – ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים שבע במעד שנת השמטה בחג הספות: בבוא כל ישראל לראות את פני ד' אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל

בְּאֲזֵנֵיהֶם: הִקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַטָּף וְגֵרָף אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְלִמְעַן יִלְמְדוּ וַיִּרְאוּ אֶת ד' אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: וּבְנִיָּהֶם אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ וַיִּרְאֶה אֶת ד' אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אִתְּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אִתְּם עֲבָרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ

Neh. 8:1-8 – וַיֹּאסְפוּ כָּל הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעֹזְרָא הַסֹּפֵר לְהִבְיֵא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה ד' אֶת יִשְׂרָאֵל: וַיְבִיֵא עֹזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקְּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבֵּין לְשִׁמְעַע בְּיוֹם אֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי: וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם מִן הָאוֹר עַד מִחְצִית הַיּוֹם נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאֲזַנֵּי כָּל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה: (...) וַיִּפְתַּח עֹזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָּל הָעָם פִּי מַעַל כָּל הָעָם הִזָּה וּכְפָתַח עֲמָדוֹ כָּל הָעָם: וַיְבָרֶךְ עֹזְרָא אֶת ד' הָאֱלֹהִים הַגְּדוֹל וַיַּעֲנוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן בְּמַעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַיהוָה אֲפִים אֲרָצָה: (...) וְהַלְוִים מְבִינִים אֶת הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עַל עֲמָדָם: וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שָׁכַל וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא

Mózes: szombaton, ünnepnapokon és újholdkor; Ezra: hétfő, csütörtök, szombat délután

i.e. 3. sz. már rendszeres

i.sz. 2. században (Misna) fix időpontok

Ideje

szombat délután; hétfő, csütörtök reggel, szombat reggel; ünnepek és félünnepek, újhold.

Ciklusok

Palesztinai ciklus: három év alatt, 153 / 155 / 167 *szedarim*

Babylóniai ciklus: egy év alatt, 54 *szedarim* / *parasa*

Szerkezete

- Beresit / Genesis; Semot / Exodus; Va-jikra / Leviticus; Ba-midbar / Numeri; Devarim / Deuteronomium

- hetiszakaszok:

Beresit	Semot	Va-jikra	Ba-midbar	Devarim
<i>Beresit</i>	<i>Semot</i>	<i>Va-jikra</i>	<i>Be-midbar</i>	<i>Devarim</i>
<i>Noah</i>	<i>Va-era</i>	<i>Cav</i>	<i>Naszo</i>	<i>Va-ethannan</i>
<i>Lekh lekha</i>	<i>Bo</i>	<i>Semini</i>	<i>Be-</i>	<i>Ekev</i>
<i>Va-jera</i>	<i>Be-sallah</i>	<i>Tazria</i>	<i>haalokha</i>	<i>Re'eh</i>
<i>Hajjei Szara</i>	<i>Jitro</i>	<i>Mecora</i>	<i>Selah lekha</i>	<i>Sofetim</i>
<i>Toledot</i>	<i>Mispatim</i>	<i>Aharei mot</i>	<i>Korah</i>	<i>Ki tece</i>
<i>Va-jece</i>	<i>Teruma</i>	<i>Kedosim</i>	<i>Hukkat</i>	<i>Ki tavo</i>
<i>Va-jislah</i>	<i>Tecavve</i>	<i>Emor</i>	<i>Balak</i>	<i>Niccavim</i>
<i>Va-jesev</i>	<i>Ki-tissza</i>	<i>Be-har</i>	<i>Pinhasz</i>	<i>Va-jelekh</i>
<i>Mi-kec</i>	<i>Va-jakhel</i>	<i>Be-hukkotai</i>	<i>Mattot</i>	<i>Haazinu</i>
<i>Va-jiggas</i>	<i>Pekudei</i>		<i>Maszei</i>	<i>Ve-zot ha-Berakhah</i>
<i>Va-jehi</i>				

Halakha, minhag

– időpont

– *minjen*

– Tóratekerccs: kóser / *paszul*

– *jad, ec hajjim, rimon, teamim*, áldás, stb.

– Lev. 19:32: מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ונראת מאלהיך אני ד':

– felhívott emberek száma (Meg. 4:1–2):

בשני, ובחמישי, ובשבת במנחה--קורין שלושה; אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה. ד, ב, בראשי חודשים, ובחולו של מועד--קורין ארבעה; אין פוחתין מהן, ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה. זה הכלל: כל שיש בו מוסף, ואינו יום טוב--קורין ארבעה; ביום טוב, חמישה; ביום הכיפורים, שישה; בשבת, שבעה. אין פוחתין מהן; אבל מוסיפין עליהן, ומפטירין בנביא. והפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה.

3 / 4 / 5 / 6 / 7

- héber név; áldás előtte-utána
- *baal kore / baal kerija*
- *kohen, levi, jisrael* (Git. 5:8), *maftir*
- *hagbaha, gelila*
- ünnepi olvasás; Num. 28:16-29-39; *arba parasiot*
- Szimhat tora
- *haftara*
- *targum*: bT Berakhot 8a: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור; שנים מקרא ואחד תרגום; dróse

Ajánlott irodalom:

- Elbogen, Ismar, „The Reading of the Torah and the Sermon”, in *Jewish Liturgy: A Comprehensive History* (Philadelphia: Jewish Publication Society, 1993 (1913)), pp. 129-163
- Perrot, Charles, „The Reading of the Bible in the Ancient Synagogue”, in Mulder, Martin Jan (ed.), *Mikra: Text, Translation, Reading and Interpretation of the Hebrew Bible in Ancient Judaism and Early Christianity* (Assen: Van Gorcum & Fortress, 1988), pp. 137-159.
- Rózsa Huba, „A törvény”, in: *Az Ószövetség keletkezése* (Budapest: Szent István Társulat, 1986)